

LÉO MALET

120, rue de la Gare

Översättning från franska Ola Wallin

ERSATZ

© Léo Malet & Ersatz 2009

Boken utkommer i oktober 2009.

Tyskland

Ropa upp namn och släppa in folk, det var en uppgift som Baptiste Cormier, som förutom sitt karaktäristiska förnamn också uppförde sig som en betjänt, var som klippt och skuren för.

Visserligen hade han gett avkall på en stor del av sin korrekthet sedan sin förra arbetsplats. Nu lutade han sig mot dörrkarmen, stirrade i taket och petade tänderna med en tändsticka. Plötsligt avbröt han rengöringsproceduren.

»Achtung!« gormade han och ställde sig i givakt.

Samtalen tystnade, bänkar klapprade, stövlar skrapade mot golvet. Vi reste oss och sköt samman klackarna. Chefen för *Aufnahme* kom in.

»Jag ber er... lediga«, sade han på franska med stark brytning.

Han rörde med handen vid skärmmössan och satte sig bakom ett skrivbord, rättare sagt, ett enkelt träbord. Vi satte oss också och pratade vidare. Fram till *Aufnahme* hade vi gott och väl en kvart på oss.

Chefen sorterade olika papper. Sedan reste han sig plötsligt, stack en visselpipa i munnen och utstötte en skarp vissling. Det var signalen att han hade något att meddela oss. Vi tystnade och tittade på honom. Nu talade han tyska till oss. Sedan satte han sig på sin plats och tolken översatte.

Chefen hade gett oss allmänna anvisningar för vårt ar-

bete. Dessutom tackade han oss för att vi i går hade registrerat så många av våra kamrater. Han hoppades att *Aufnahme* skulle fortsätta i samma tempo och att vi skulle vara klara senast i morgon. För våra ansträngningar skulle han tilldela oss ett paket cigaretter per man.

Undertryckta skratt och tafatta *danke chen* följde på detta uttryck för svart humor. Han gav oss den tobak som i går hade beslagtogs av de gubbar som vi nu skulle registrera. På ett tecken från tolken slutade Cormier peta tänderna och öppnade dörren.

»De första tjugo!« skrek han.

Ur hopen av män som stod utanför baracken klapprade tjugo in i sina träskor. Arbetet började.

Min uppgift bestod i att ställa en massa frågor till var och en av våra kamrater, som kvällen innan anlät från Frankrike. Jag satt vid änden av ett bord och fyllde i svaren på frågorna på ett löst blad, som skickades vidare till våra nio *Schreibern*. Uppgifterna hamnade samtidigt med mannen i fråga vid en ung belgares bord, som fyllde i det slutgiltiga formuläret och tog fingeravtryck. Hans arbete var väl mer komplicerat än mitt, i vilket fall tog det längre tid. Han var överbelastad och bad mig att sakta ner.

Jag reste mig upp och sade åt Cormier att inte skicka mer folk till vårt bord. Sedan gick jag ut på den leriga planen för att sträcka på benen.

Det var vackert juliväder. En mild sol värmdde marken. Från söder kom en varm vindfläkt. Vakten i vaktornet gick av och an. Hans gevär blänkte i solen.

Efter en stund gick jag tillbaka till mitt bord och sög njutningsfullt på pipan, som jag just hade tänt. Belgaren hade

kommit i fatt med arbetet, vi kunde fortsätta. Med kniven vässade jag omsorgsfullt blyertspennan som *Schreibstube* delat ut. Sedan tog jag ett vitt papper.

»Nästa«, sade jag, utan att lyfta huvudet. »Namn?«

»Vet inte.«

Häpet tittade jag upp på mannen, som svarat med tonlös röst. Lång, mager, men energiskt ansikte, lite över fyrtio. Hans kala hjässa och toviga skägg gav honom ett märkligt utseende. Över vänster kind löpte ett vanprydande ärr. Han fingrade som en idiot på sin soldatmössa som han hade i händerna. Glodde på oss som en misshandlad byracka. Kragen på hans kappa pryddes av 6. pionjärtruppernas svart-röda spegel.

»Vadå – vet inte«, frågade jag förvånat.

»Nej, jag vet inte.«

»Och dina papper?«

Han gjorde en obestämd gest med handen.

»Borta?« frågade jag.

»Kanske... Vet inte.«

»Och dina kamrater?«

Han tvekade ett ögonblick, käkmuskulerna spändes.

»Jag... jag vet inte.«

En kortvuxen man med en skojares uppsyn som väntat i kön till bordet intill kom fram. Inte ett ord av den sällsamma fråga och svar-leken hade undgått honom.

»Ett svårt fall«, viskade han i mitt öra.

Han hade böjt sig fram över mig. Rösten lät rå som hos en skurk i undre världen. När han talade förvreds munnen, säkert för att verka farligare.

»Jo, det är en slug jävel«, fortsatte han. »Spelat idiot i

en månad. Bara ett trick, förstås, för att bli avmönstrad och hemskickad.«

»Känner du honom?«

»Flyktigt. Vi blev tillfångatagna samtidigt.«

»Var?«

»Utanför Château-du-Loir. Jag kommer från 6. pionjärtrupperna.«

»Han också«, sade jag och pekade på kragspiegeln.

»Trodde du ja. Han fick kappan i gåva i Arvoures.«

»Vet du vad han heter?«

»Hos oss kallades han *La Globule*, blodkroppen... Hans riktiga namn, det har jag inte hört. Inte ens en tidning hade han i fickan. Första gången jag såg han var vi redan i fångenskap. Jag ska förklara. Vi var tio man, i en liten skogsdunge. En kamrat från spanarna kom tillbaka och varnade oss. Tyskarna finkammade området. Vi satt som råttor i en fälla. Bevakade av *Feldgrauen* marscherade vi lydigt till en bonngård, där det redan fanns en massa krigsfångar. I närheten av en annan dunge sade vakterna plötsligt åt oss att göra halt. En man med nerblodad ansikte kröp över vägen. Det var La Globule. Han verkade ha bränt fötterna någonstans och kunde inte gå. Och blicken var stirrig... Det säger jag bara... Och hans kläder...« Han skrattade och vred ännu mer på munnen. »Han hade fixat civilkläder, för att sjappa från tyskarna. Fast han hade bara lyckats till hälften. Det viktigaste fattades – byxor och jacka. Bara skjortan och slipsen var civila, över det hade han sin uniform. Det säger jag bara: en galning. Eller en slipad typ. Men hur som helst kunde han inte ta ett steg till. Våra vakter valde ut de två starkaste bland oss, och de fick bära honom. Och så mar-

scherade vi till bonngården och sedan till lägret. Där fick han vård för fötterna... det såg för jävligt ut... och skallskadan. Och så blev han kvar hos oss. Vi kunde inte klaga på honom. Han var lugn, artig, sade hela tiden att han inte mindes något från tiden före in... inter... gud vilket svårt ord det är.«

»Interneringen?«

»Exakt, interneringen... alltså vad som hänt innan han blev fången. Vad säger du om det? Tja, alla prövar sin lycka...«

»Han hör alltså inte till 6. pionjärtrupperna?«

»Nej. Jag sade ju att han fick rocken i lägret i Arvoures. För övrigt var det många av oss i det lägret och ingen kände honom...« Han blinkade mot mig. »Som sagt, ett svårt fall. Det säger Bébert, och Bébert vet vad han snackar om!«

»Hur kommer det sig att han klarat sig ända hit i det tillståndet?«

Med ett långt, utdraget »Åh!« lät Bébert förstå att han tröttnat på alla frågor.

Jag reste mig, förde in handen under armen på mannen, som inte längre visste sitt namn. Jag hade svårt att se honom som en simulant. Chefen för Aufnahme lyssnade uppmärksamt till tolken, sedan mönstrade han den olycklige genom sin monokel.

»Ta honom till lasarettet för observation«, beordrade han. »Läkarna kommer att ta reda på om han försöker lura oss.«

Jag förde mannen till mitt bord, där jag fyllde i hans rosafärgade formulär. Det gick rätt fort. Uppgifterna var ytterst knapphändiga: »X... Sjuk. Minnesförlust.« Men på så vis

fick mannen ett civilstånd, ett fångnummer. Hädanefter var han för alla nr 60202.

* * *

Lutad mot barack 10-A, stod jag förlorad i tankar på den halkiga marken och rökte på min pipa. Huvudgatan delades på mitten av bruten, skev järnvägsräls. Grupper av män släntrade omkring, varvid de försökte undvika de gytjtiga vattenpölarne. Utanför barackerna lutade sig fångarna mot dörrkarmarna eller satt på trappan, rökte och snackade, med händerna under skärpet eller djupt nergrävda i fickorna. I fönstren hängde tvätt på tork i vinden. Ur en av barackerna trängde ett munspels klagande toner. I det muntra solljuset denna söndagsmorgon hade man kunnat uppfatta alltihop som en stad under guldruschen.

Läkaren hade avslutat sitt nattskift och gick ut ur sjukstugan. En godmodig vaktpost ledsagade honom till lasarettet, som låg två kilometer från lägret. Läkarens kollegor menade att han var en lysande kirurg. Som lägerläkare var han däremot – och kanske just därför – fullständigt värdelös.

När han såg mig blev han stående.

»Mitt namn är Hubert Dorcières«, presenterade han sig, som om han befann sig i en salong i Paris flottare kvarter. »Ni är visst Nestor Burma. För lite drygt ett år sedan hjälpte ni min syster ur en penibel situation... Man kan säga att ni räddade hennes ära. Minns ni?«

Jag mindes det mycket väl. Och jag mindes också att jag sedan min ankomst till *Stalag* flera gånger hade behövt »konsultera« en doktor och då även blivit undersökt av

denne dr Dorcières. Han hade inte gjort annat än skrivit ut de vanliga pillren åt mig, utan att anmärka att vi var gamla bekanta. Dessutom stod mitt namn klart och tydligt på patientjournalen.

Jag däremot hade känt igen honom direkt, trots skägget. När hans syster föll offer för utpressning hade han inget. Det påpekade jag för honom, av ren artighet, bara för att ge honom en känsla av omtanke. Fan skulle veta hur lite jag brydde mig!

»En fånges små friheter«, sade han med ett leende och strök handen över skägget. Sedan, med ett överdrivet viskande, vilket antagligen skulle låta extra konspirativt: »Hur kommer det sig att en raffinerad detektiv som ni inte har flytt ännu?«

Jag svarade att jag inte haft semester på länge och att fångenskapen i mina ögon inte var något annat. Så varför förkorta den frivilligt? Dessutom gör all den friska luften gott för min angripna hälsa. Och oss emellan sagt: Kanske är jag här för att med mitt sagolika spårsinne snoka reda på alla smitare? Och så vidare, och så vidare. Under samtalets gång berättade jag för honom att jag var arbetslös sedan dagen innan. Registreringen var avslutad tills vidare, och det skulle dröja tre veckor innan vi skulle få greppa våra blyertspennor igen. Kanske kunde han ordna en tjänst på lasarettet åt mig, till exempel som sjukvårdare?

Han såg på mig, ungefär som han i det civila skulle ha sett på tjänstefolk som bad honom om jobb. Det gillade jag inte alls. Till slut utstötte han ett »jaja« mellan läpparna, tidigt i morgon bitti skulle jag komma till honom i sjukstugan.

Vi räckte varandra händerna.

Jag slog ur pipan mot trätrappan. Askan strödde jag över det glesa hedgräset och jag stoppade pipan med den polska smörjan vilken såldes i kantine i namn av tobak. I själva verket var det rena dynamiten, som fick en att darra i tarmarna. Bästa sättet att bolma ner omgivningen och lämna en dammig, angenäm stank efter sig.

* * *

Med sin artiga tillgjordhet visste den ålhala dr Dorcières hur man gjorde intryck på folk. Men om man bad om en tjänst kunde man bara glömma honom.

Min förfrågan drog ut på tiden – om doktorn ens brydde sig. Hade det enbart hängt på honom skulle jag för länge sedan fått marschera vidare. Jag vill inte påstå att det skulle ha gått sämre för mig, men jag hade nu en svaghet för taggtråd; och i solnedgången såg vaktornen nästan heliga och oantastbara ut, vilket tillfredsställde min estetiska smak.

Till all lycka hade en vän till mig samma befattning: Paul Desiles, också läkare, kort, med blont kruslockigt hår och ett brett, sympatiskt ansikte. I en handvändning fixade han ett jobb på lasarettet åt mig. Där fick jag flera gånger tillfälle att träffa nr 60202.

Hans tillstånd var fortfarande oroande. Enligt de tysksvenska specialisterna var mannen allt annat än en simulant och skulle skickas hem till Frankrike med nästa transport som obotligt fall. Under tiden tillbringade han sina dagar vid taggtrådstängslet, tjugo meter bort från de spanska ryttarna. Där satt han, med hakan stödd i sina finlemmade händer, blicken mer förlorad än någonsin.

Gång efter annan försökte jag inleda ett förnuftigt samtal med honom. Bortkastad tid! Bara en gång såg han på mig med visst intresse och sade:

»Var någonstans har jag sett er förut?»

»Jag heter Nestor Burma«, sade jag och det darrade i hela kroppen vid tanken att jag kanske kunde avslöja den olyckliges hemlighet. »I det civila är jag privatdetektiv...«

»Nestor Burma«, mumlade han med förändrad röst.

»Ja, Nestor Burma. Före kriget hade jag detektivbyrån Fiat Lux.«

»Nestor Burma«, upprepade han.

Han bleknade, som om han ansträngde sig hårt. Ärret på kinden framträdde än tydligare, sedan suckade han plågat och sade med en trött handrörelse:

»Nej... Namnet säger mig ingenting.«

Med darrande händer tände han en cigarett och hasade bort mot taggtråden för att ställa sig där igen, med blicken riktad mot vaktornet och den lilla skogsdungen.

* * *

Dagarna gick, veckorna, månaderna. Några svårt sårade hade redan transporterats hem till Frankrike. Nr 60202 hade otur. Hans nummer, som egentligen stod högst upp på listan, hade helt enkelt glömts bort av en slarvig tjänsteman. Mannen utan minne var dömd till att vanka fram och tillbaka på lasarettets krattade grusgångar.

Det var november och det saknades inte arbete. En dag skrek en man vid åsynen av 60202 med hes stämma:

»Åh nej! Är *La Globule* inte hemma ännu! Inte illa pissat för ett sånt slughuvud!«

Mannen som blev så överraskad var skadad i handen. Kort, med en skojares uppsyn, oförmögen att uttala ett ord utan att vrida på munnen.

»Ah, Bébert! Hur är läget?» frågade jag.

»Kunde vara bättre«, knorrade han och höll upp sin paketerade hand. »Har bara två fingrar kvar! Höll nästan på att förlora hela handen. Nåja...«

Bébert var ingen gnällspik. Med en ny, faktiskt sevärd grimas utbrast han i skratt.

»Förhoppningsvis är hemresan kirrad«, sade han. »Annars börjar jag också spela dum som den där typen...«

Ett par dagar senare blev han verkligen avmönstrad och skickades hem till Frankrike. Jag följde med transporten av 1200 sårade i egenskap av sjukvårdare. Också otursnumret 60202 borde ha varit med när vi lämnade vårt *Stalag*. Men sedan tio dagar vilade mannen utan minne samt hans hemlighet i den sandiga hedjorden intill den lilla skogsdungen, över vilken vinden ven.

* * *

En kväll nämligen... var jag inte i lägret. Tillsammans med tre sjukvårdare hade jag skickats till en annan kommandocentral för att hämta sårade. När vi kom tillbaka fick jag höra att 60202 plötsligt hade insjuknat med hög feber. Dorcières, Desiles och de andra läkarna förklarade sig oförmögna att hjälpa mannen.

I en vecka svävade han mellan liv och död. Sedan, på en fredag – vinden ylade i telefonledningarna, ösregnets tunga droppar trummade tröstlöst mot barackernas zinktak – hände det, så att säga plötsligt och oväntat.

Jag vakade i sjuksalen. Bortsett från häxsabbaten utanför var det stilla. Patienterna sov lugnt.

»Burma!« skrek 60202 både hjärtskärande och triumferande.

Jag ryckte till, för jag insåg att den som hade skrikit mitt namn till slut visste vad han sade. Mot föreskrifterna tände jag lampan i taket och sprang till hans säng. I den minneslöses blick lyste en vakenhet som jag inte hade sett förut.

»Tala om för Hélène... 120, rue de la Gare«, viskade han.

Sedan sjönk han tillbaka på halmmadrassen. Pannan täckt av svettdroppar, tänderna klapprade, det blodlösa ansiktet var vitare än lakanet det låg på.

»Paris?« frågade jag.

I hans blick flammade det till igen. Utan att svara antyde han en nick. Sedan avled han.

Rådlös blev jag stående en stund. Slutligen märkte jag att Bébert stod intill. Han hade varit där hela tiden... och allt hade gått så fort!

»Stackars karl«, sade Bébert. »Och jag som trodde att han var en skådis!«

Plötsligt genomgick jag en märklig förvandling. Den nai-va rörelsen hos kamraten intill hade befriat mig från min egen. Med ens var jag inte längre en *Kriegsgefangene*, som taggtråden hade berövat all vilja, utan Nestor Burma, chefen för detektivbyrån Fiat Lux – Dynamit-Burma.

Glad över att vara mig själv igen satte jag i gång med arbetet. I stabsläkarens tomma kontor hämtade jag en stämpeldyna, gick tillbaka till den döde och tog noggrant hans fingeravtryck. Bébert iakttog mig med häpenhet.

»Du är ju äcklig«, väste han föraktfullt. »Rena snutjäveln.«

Jag skrattade bara, men sade inget. Sedan släckte jag lampan. Under regnets trumeld började jag drömma. Kanske borde man be fältprästen ta ett foto av den hemlighetsfulle döde. Det hörde trots allt till hans uppgifter, och på så vis skulle nr 60202:s personakt bli komplett.